

**SHARQ ALLOMALARINING ASARLARI ORQALI TARIXIY
TAFAKKURNI RIVOJLANTIRISHDA XALQ TABOBATI FANINING
O‘RNI VA DIDAKTIK TEXNOLOGIYALAR**

Adxamjon Qosimov.

*Farg‘ona jamoat salomatligi tibbiyot instituti “Ijtimoiy fanlar” kafedراسي
assistenti*

Elektron pochta: adhamjonqosimov1994@gmail.com

ANNOTATSIYA

Mazkur maqolada Sharq allomalarining ilmiy merosi asosida talabalar tarixiy tafakkurini rivojlantirishda xalq tabobati fanining o‘rni va ahamiyati tahlil qilinadi. Tadqiqotda xalq tabobati fanining pedagogik imkoniyatlari, uning tarixiy tafakkurni shakllantirishdagi roli hamda samarali didaktik texnologiyalar asosida o‘qitish masalalari yoritilgan. Shuningdek, Sharq mutafakkirlarining asarlaridan foydalanish orqali talabalarda tahliliy fikrlash, tarixiy ong va milliy qadriyatlarga hurmatni shakllantirish yo‘llari ko‘rsatib berilgan. Maqolada zamonaviy pedagogik texnologiyalarni qo‘llash asosida o‘quv jarayonining samaradorligini oshirishga doir takliflar ishlab chiqilgan.

Kalit so‘zlar: Sharq allomalari, xalq tabobati, tarixiy tafakkur, didaktik texnologiya, pedagogik yondashuv, innovatsion ta’lim, ma’naviy meros, tahliliy fikrlash, ta’lim samaradorligi.

ABSTRACT

This article analyzes the role and significance of traditional medicine in developing students’ historical thinking based on the scientific heritage of Eastern scholars. The study highlights the pedagogical potential of traditional medicine, its role in shaping historical thinking, and the issues of teaching based on effective didactic technologies. It also demonstrates ways of developing students’ analytical

thinking, historical consciousness, and respect for national values through the use of works by Eastern thinkers. Furthermore, the article proposes recommendations for improving the effectiveness of the educational process through the application of modern pedagogical technologies.

Key words: Eastern scholars, traditional medicine, historical thinking, didactic technology, pedagogical approach, innovative education, spiritual heritage, analytical thinking, educational effectiveness.

KIRISH

Hozirgi globallashuv davrida ta'lim tizimi oldida turgan dolzarb vazifalardan biri — talabalarda mustaqil fikrlash, tarixiy tafakkur va milliy o'zlikni anglashni rivojlantirishdir. Bu jarayonda Sharq allomalarining boy ilmiy merosi muhim manba hisoblanadi. Ayniqsa, xalq tabobati fanini o'qitishda ushbu merosdan foydalanish nafaqat tibbiy bilimlarni, balki tarixiy tafakkurni ham rivojlantirishga xizmat qiladi. Sharq mutafakkirlari o'z asarlarida tibbiyot, falsafa va tarixni o'zaro bog'liq holda talqin qilganlar. Shu sababli xalq tabobati fanini o'qitishda ularning ilmiy qarashlariga tayanish didaktik jihatdan muhim ahamiyatga ega.

ASOSIY QISM

Sharq allomalari merosi va tarixiy tafakkur. Sharq allomalari (Abu Ali ibn Sino, Abu Rayhon Beruniy, Al-Farg'oniy va boshqalar) o'z asarlarida nafaqat ilmiy bilimlarni, balki tarixiy jarayonlarni ham chuqur tahlil qilganlar. Ularning merosi: tarixiy voqealarni sabab-oqibat asosida tushuntirish; ilmiy tafakkurni rivojlantirish; tabiat va jamiyat o'rtasidagi bog'liqlikni anglash imkonini beradi. Bu esa talabalarda tarixiy tafakkur elementlarini shakllantirishda muhim vosita hisoblanadi.

Sharq allomalari merosi tarixiy tafakkurni shakllantirishning muhim nazariy asoslaridan biri hisoblanadi. Ularning asarlarida voqelikni sabab - munosabatlari asosida tushuntirish, empirik kuzatuv va ilmiy umumlashtirish

usullari keng qoʻllanilgan. Xususan, tibbiyot, astronomiya va falsafa sohalaridagi qarashlar tarixiy jarayonlarni kompleks anglashga xizmat qiladi.

Mazkur merosni oʻrganish natijasida talabalarda tarixiy hodisalarni tizimli tahlil qilish, vaqt va makon bogʻliqligini anglash, ilmiy dunyoqarashni shakllantirish imkonini beradi. Shu bilan birga, Sharq allomalari ilmiy metodologiyasi bugungi zamonaviy ilmiy tafakkur bilan uygʻunlashadi. Sharq allomalari merosi tarixiy tafakkurni rivojlantirishda nazariy-metodologik asos boʻlib xizmat qiladi va talabalarni ilmiy fikrlashga yoʻnaltiradi.

Xalq tabobati fanining pedagogik imkoniyatlari. Xalq tabobati — bu ajdodlar tajribasiga asoslangan tibbiy bilimlar tizimi boʻlib, u tarixiy merosning ajralmas qismi hisoblanadi. Ushbu fan tarixiy bilimlarni amaliy misollar orqali tushuntiradi, milliy qadriyatlarni oʻrgatadi, shu bilan birga ilmiy va xalq tajribasini integratsiya qiladi. Natijada talabalar nafaqat bilim oladi, balki ularni tarixiy kontekstda tahlil qilishni ham oʻrganadi. Bundan shuni xulosa qilish mumkinki, xalq tabobati fani — tarixiy tajriba, amaliy bilim va milliy qadriyatlarning integratsiyalashgan tizimidir. Ushbu fan orqali oʻquv jarayonida tarixiy bilimlar konkret misollar asosida yoritiladi. Bu esa abstrakt tarixiy tushunchalarni aniq va tushunarli shaklga keltiradi.

Xalq tabobatining pedagogik imkoniyatlari tarixiy bilimlarni amaliy faoliyat bilan bogʻlash, milliy merosga hurmatni shakllantirish hamda analitik va reflektiv fikrlashni rivojlantirishda namoyon boʻladi. Bundan tashqari, xalq tabobati fani interdisiplinar xarakterga ega boʻlib, u tarix, biologiya, tibbiyot va falsafa fanlarini birlashtiradi. Xalq tabobati fani tarixiy tafakkurni shakllantirishda samarali pedagogik vosita boʻlib, u nazariy bilimlarni amaliy mazmun bilan boyitadi.

Didaktik texnologiyalar asosida oʻqitish. Zamonaviy taʼlimda quyidagi didaktik texnologiyalar samarali hisoblanadi:

Muammoli taʼlim texnologiyasi – talabalarni mustaqil fikrlashga undaydi.

Interfaol metodlar – munozara, debat, “aqliy hujum”.

Keys-stadi (case study) – real tarixiy va tibbiy holatlarni tahlil qilish.

Integrativ yondashuv – tarix, tibbiyot va falsafani uyg‘unlashtirish.

Zamonaviy didaktik texnologiyalar ta’lim jarayonini samarali tashkil etishning asosiy omillaridan biridir. An’anaviy reproduktiv ta’limdan farqli ravishda, innovatsion metodlar talabalarni faol subyektga aylantiradi. Muammoli ta’lim, interfaol metodlar va keys-stadi yondashuvi talabalarda nafaqat mustaqil fikrlashni rivojlantiradi, balki muammoli vaziyatlarda qaror qabul qilish ko‘nikmasini shakllantiradi va bilimlarni real hayot bilan bog‘laydi. Integrativ yondashuv esa fanlararo aloqalarni kuchaytirib, kompleks tafakkurni rivojlantiradi. Didaktik texnologiyalarni ta’lim jarayonida qo‘llash o‘quv jarayonining samaradorligini oshiradi va talabalarni faol, mustaqil fikrlovchi shaxs sifatida shakllantiradi.

Didaktik texnologiyalar samaradorligi (jadval)

№	Texnologiya turi	Maqsadi	Natijasi
1	Muammoli ta’lim	Mustaqil fikrlashni rivojlantirish	Tahliliy tafakkur shakllanadi
2	Interfaol metodlar	Faollikni oshirish	Muloqot va bahs madaniyati rivojlanadi
3	Keys-stadi	Amaliy bilim berish	Muammo yechish ko‘nikmasi oshadi
4	Integrativ yondashuv	Fanlararo bog‘liqlikni ta’minlash	Kompleks tafakkur shakllanadi

Didaktik texnologiyalarning samaradorligi talabalarning o‘quv jarayoniga ta’siri orqali baholanadi. Zamonaviy metodlar bilimni passiv o‘zlashtirishdan faol o‘rganishga o‘tkazadi. Natijada: talabalarda bilimlar mustahkamlanadi, fanlarga nisbatan o‘quv motivatsiyasi oshadi, shuningdek ularda amaliy ko‘nikmalar

shakllanadi. Tadqiqotlar shuni ko'rsatadiki, interfaol metodlardan foydalanilgan darslarda talabalar bilimni 30–40% yuqori darajada o'zlashtiradi.

Jadval.

№	Yondashuv Texnologiya	Ta'siri	Natija
1	Sharq allomalari merosi	Tarixiy ongini rivojlantiradi	Tizimli tafakkur shakllanadi
2	Xalq tabobati	Amaliy bilim beradi	Tarixiy bilim mustahkamlanadi
3	Interfaol metodlar	Faollikni oshiradi	Mustaqil fikrlash rivojlanadi
4	Integrativ yondashuv	Fanlararo bog'liqlikni ta'minlaydi	Kompleks tafakkur shakllanadi

Didaktik texnologiyalarni tizimli qo'llash ta'lim samaradorligini oshiradi va tarixiy tafakkurni rivojlantirishda muhim omil hisoblanadi.

XULOSA

Sharq allomalarining ilmiy merosi asosida xalq tabobati fanini o'qitish talabalarda tarixiy tafakkurni rivojlantirishda muhim pedagogik vosita hisoblanadi. Zamonaviy didaktik texnologiyalarni qo'llash orqali o'quv jarayonining samaradorligini oshirish, talabalarning tahliliy fikrlash qobiliyatini rivojlantirish va milliy qadriyatlarga hurmatni kuchaytirish mumkin. Shu bois mazkur yondashuvni ta'lim tizimida keng joriy etish maqsadga muvofiqdir.

Sharq allomalari merosi, xalq tabobati fani va zamonaviy didaktik texnologiyalar o'zaro integratsiyada qo'llanilganda, talabalar tarixiy tafakkurini rivojlantirishning samarali modeli yuzaga keladi. Bu yondashuv nafaqat bilim berishga, balki shaxsning ma'naviy va intellektual rivojiga ham xizmat qiladi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. Abu Ali ibn Sino. Tib qonunlari. – Toshkent: Fan, 2000.
2. Abu Rayhon Beruniy. Saydana. – Toshkent: Fan, 1997.
3. O. Tolipov. Pedagogik texnologiyalar. – Toshkent: O‘qituvchi, 2015.
4. A. Saidov. Innovatsion ta’lim texnologiyalari. – Toshkent: Fan, 2020.
5. J. R. Hinnells. The Routledge Companion to the Study of Religion. – London: Routledge, 2010. – DOI: 10.4324/9780203868765.
6. L. L. Dawson. Comprehending Cults: The Sociology of New Religious Movements. – Oxford: Oxford University Press, 2006.
7. Qosimov A. Sharq allomalarining tibbiyot sohasidagi buyuk merosi / Yangi O'zbekiston taraqqiyotida tadqiqotlarni o'rni va rivojlanish omillari. № 1, Iyul 2024. -B. 325-328.
8. Qosimov A. Sharq allomalarining asarlari orqali tarixiy tafakkurni rivojlantirish texnologiyalari / Tadqiqotlar jahon ilmiy-metodik jurnal, № 41, Iyul-2024 -B. 82-84.
9. Qosimov A. Sharq allomalarining buyuk meroslarini o'rganish – biz uchun ham farz ham qarzdir / International scientific journal «Modern science and research», № 1, Toshkent- Yanvar 2025. -B.1016-1019.
10. Qosimov A. Abu Ali ibn Sinoning “Tib qonunlari” asarining hozirgi tibbiyotdagi o‘rni va roli / Zamonaviy ilm-fan va ta’lim istiqbollari ilmiy-amaliy konferensiyasi. № 1, Yanvar- 2025 - B. 337-340.
11. Qosimov A. Xalq tabobati fanini o‘qitishning pedagogik kompetensiyalari va ularning ta’lim samaradorligidagi ahamiyati / Intellectual education technological solutions and innovative digital tools: a collection of scientific works of the International scientific online conference (3rd April, 2026) - Netherlands, Amsterdam : "CESS", 2026. Part 49- 75 p.

12. Aripov A. Talabalar prognostik tahlil kompetentligini ipa texnologiyasi asosida rivojlantirish metodikasi (jamoat salomatligi fanini o'qitish misolida) // Лучшее интеллектуальные исследования, 2026
13. Aripov A.M. Tibbiy ta'limda turli pedagogik usullar asosida talabalarning klinik fikrlash kompetensiyasini rivojlantirish metodikasi // "Экономика и социум", 2026.
14. Aripov A. Sport, Stress, and Success: How Regular Exercise Shapes Medical Students' Mental Health and Fitness // Journal of Clinical and Biomedical Research, 2026
15. Aripov A. The Impact of Sport Participation on Mental Health and Physical Fitness Among Medical Students: A Comparative Study of ASMI and FMIOPH Students // International Journal of Clinical & Translational Medicine, 2026.